

**แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบ
คาร์บอนต่ำสู่ความยั่งยืน ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี**
**Guidelines for Enhancing the Responsible Behavior of Tourists in Low Carbon
Tourism towards Sustainability in Baan Tham Suea Community,
Kaeng Krachan District, Phetchaburi Province**

รัชชกร จรวิรัตน์ (Ratchukorn Jonvirat)

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและนวัตกรรมบริการ

Lecturer of Tourism Management and Service Innovation

E-mail: ratchukorn.jon@gmail.com

สุวดี บุญมาจรีนทร์ (Suwadee Bunmajarinon, Ph.D.)

อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและนวัตกรรมบริการ

Ph.D. of Tourism Management and Service Innovation

E-mail: suwadeetourism@gmail.com

ธนวัฒน์ เพชรพันธ์ (Thanawat Pechphan)

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยวและนวัตกรรมบริการ

Lecturer of Tourism Management and Service Innovation

E-mail: thanawat_pec@utcc.ac.th

คณะการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

School of Tourism and Services, University of the Thai Chamber of Commerce

Received: July 1, 2023 Revised: August 18, 2023 Accepted: December 20, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ และเพื่อสร้างแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสู่ความยั่งยืน ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลัก (key-informant) จำนวน 35 คน จาก 5 ภาคส่วน คือ ชุมชน นักท่องเที่ยว นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ และบริษัทนำเที่ยว ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) ผลการศึกษาพบว่า 1) พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ คือ การเลือกทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ การใช้พลังงานอย่างประหยัด การปฏิบัติตามกฎและระเบียบของชุมชน การไม่เพิ่มปริมาณขยะ และการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น และ 2) แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสู่ความยั่งยืน คือ การส่งเสริมด้านประสบการณ์ที่มีคุณค่าของนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำและคืนกลับต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมด้านการใช้พลังงานทดแทนและการบริหารจัดการพลังงานอย่างรู้คุณค่าในแหล่งท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ การส่งเสริมด้านการสื่อความหมายและการให้

ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ การส่งเสริมด้านการจัดการขยะ และการส่งเสริมด้านการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ การท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านถ้ำเสือ

Abstract

The objectives of this study were: 1) to study the responsible behavior of tourists in low carbon tourism and 2) to provide guidelines for enhancing the responsible behavior of tourists in low carbon tourism towards sustainability in Baan Tham Suea Community, Kaeng Krachan District, Phetchaburi Province. The research was conducted as quantitative research through an in-depth interview, and the key informants were 35 individuals from five sectors: community, tourists, academia, governments, and tour operators. The purposive sampling method was used to analyze the data through thematic analysis. The study found that 1) the responsible behavior of tourists in low-carbon tourism consists of choosing low carbon tourism activities, conserving energy, complying with the rules of the community, decreasing the amount of waste, selecting local products, and 2) guidelines for enhancing the responsible behavior of tourists in low carbon tourism towards sustainability include promoting valuable tourist experiences through low carbon tourism activities and giving back to the community and environment, promoting the use of alternate energy sources and efficient energy management, promoting interpretation and education about low carbon tourism, promoting waste management, and promoting the use of resources in the local community.

Keyword: Responsible Tourism, Low Carbon Tourism, Sustainable Tourism, Baan Tham Suea Community

บทนำ

ในปัจจุบันความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นปัญหาใหญ่ของทั่วโลกและประเทศไทย โดยมีสาเหตุเริ่มต้นตั้งแต่การเดินทางที่ก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกหรือคาร์บอนไดออกไซด์สู่ชั้นบรรยากาศ พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ขาดความรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรในทุกรูปแบบ รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีส่วนสร้างมลพิษทางอากาศ ทางบก และทางน้ำ จนเร่งให้เกิดผลกระทบที่ร้ายแรงต่อธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตในแหล่งท่องเที่ยว (นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เชียว และอุษารดี ภูมาลี, 2560, น. 586; Fakfare & Wattanacharoensil, 2023) ด้วยเหตุนี้จึงได้เกิดการดำเนินการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้กลายเป็นเมืองคาร์บอนต่ำ (low carbon city) เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน เน้นการให้ชุมชนสามารถสร้างความเข้มแข็งทางสังคมและเศรษฐกิจ พร้อมทั้งให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและคุณค่าท้องถิ่นเพื่อป้องกันการเสื่อมถอยของ

วัฒนธรรม (Shaharudin, Fernando, Jabbour, Sroufe, & Jasmi, 2019) โดยสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการเดินทางท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (ธารทิพย์ เหล่าวิโรจนกุล และ อัครวิน แสงพิกุล, 2566, น. 131) ผสมผสานแนวความคิดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบเข้าไว้ด้วยกัน (วรรณดี สุทธิธารกร, ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร, และ สิริพร ตันจ่อ, 2562, น. 161 ; Lee & Jan, 2019) ซึ่งให้ความสำคัญกับการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวและบริการเพื่อสร้างประสบการณ์และความเพลิดเพลินให้กับนักท่องเที่ยว โดยยังคงให้ความสำคัญ สะดวกสบาย และความสุขเหมือนกับการท่องเที่ยวแบบปกติ แต่นักท่องเที่ยวจะได้รับทางเลือกในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่ช่วยลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ การประหยัดพลังงาน เพื่อรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ที่พัก ร้านอาหาร ชุมชน และแหล่งท่องเที่ยว (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย [ททท.], 2562, น. 28) ตลอดจนได้ใกล้ชิดธรรมชาติ เรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตที่มาจากเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นที่แตกต่างกัน (ชาคริต อ่องทุน และนรินทร์ สังข์รักษา, 2562, น. 379; Thongdejsri & Nitivattananon, 2019)

ทั้งนี้การท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำยังมีความสอดคล้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดที่ให้นักในชุมชนผู้ที่เป็นเจ้าของทรัพยากรได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยตนเองอย่างมีส่วนร่วม เน้นการรักษาอัตลักษณ์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์ธรรมชาติและทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น (กนกกานต์ แก้วนุช, 2564, น. 13; Giampiccoli & Saayman, 2018) ซึ่งการท่องเที่ยวรูปแบบนี้มีส่วนช่วยสร้างความรับผิดชอบ ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มุ่งให้มีการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความยั่งยืน โดยครอบคลุมถึงสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมท้องถิ่น และคุณภาพชีวิตที่ดี (อัญชลี ศรีเกตุ, 2565, น. 272; Jirojkul et al., 2021) โดยในประเทศไทยชุมชนการท่องเที่ยวที่ได้รับการส่งเสริมให้เป็นต้นแบบความสำเร็จของชุมชนการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำจากองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) (2565) และชุมชนที่มีศักยภาพและความพร้อมในการที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา คือ ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งชุมชนบ้านถ้ำเสือมีการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ การสร้างเครือข่ายอนุรักษ์ที่มุ่งสู่การใช้ประโยชน์ผืนป่าเพื่อการกักเก็บคาร์บอน โครงการธนาคารต้นไม้ที่เป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างสิ่งมีชีวิตและชุมชน จนได้รับคาร์บอนเครดิตในฐานะชุมชนที่ช่วยลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก นอกจากนี้ยังมีจุดเด่นเรื่องการท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์กิจกรรมและบริการจากทรัพยากรภายในชุมชนที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้มาเยือนและเกิดความตระหนักในการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ เช่น การยิงกระสุนเมล็ดพันธุ์เพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าชุมชน การล่องแพยาง การทำไข่เค็มใบเตย การทำทองม้วน น้ำส้มควั่นไม้ เตาตาลกลั่นสมุนไพร

แต่ทั้งนี้จากการมาเยือนของนักท่องเที่ยวที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นในชุมชนการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำยังคงส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เกิดความเสี่ยงในการทำลายและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เพิ่มขึ้น ด้วยนักท่องเที่ยวยังคงมีพฤติกรรมที่เคยชินกับการท่องเที่ยวแบบเดิม ๆ ขาดความรู้ความเข้าใจในการประพฤติปฏิบัติตนที่ถูกต้อง ผสมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในประเทศไทยยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการทำลายสิ่งแวดล้อมและการสูญเสียทรัพยากรในท้องถิ่น จากการขาดการจัดการ การควบคุมที่เพียงพอ และจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ยังขาดความรับผิดชอบต่อ (สุนิสา บุตรวิมัสสา, ชูลีวรรณ ปราณธรรม, และประเสริฐ สิริจิรพัฒน์, 2562, น. 92) ซึ่งงานวิจัยด้านพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อวัตถุประสงค์ทางการตลาด ทั้งการกำหนดกลยุทธ์

การตลาดหรือการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว (จิรัชศักดิ์ จิยะจันทร์, 2563, น. 329) แต่มีการศึกษาส่วนน้อยที่ศึกษาหาแนวทางส่งเสริมหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้มีจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมให้มีเพิ่มมากขึ้นเมื่อไปท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในชุมชน จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำและสร้างแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสู่ความยั่งยืน ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี โดยเป็นการนำแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อมาบูรณาการกับการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะชุมชนการท่องเที่ยวที่เป็นต้นแบบการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ ซึ่งผลวิจัยที่ได้รับจะทำให้ชุมชนบ้านถ้ำเสือและชุมชนการท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่มีความสนใจในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสามารถนำแนวทางไปวางแผนการดำเนินงานและการจัดการที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อในการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ ตลอดจนนำไปสู่ความยั่งยืนที่จะก่อเกิดกับสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อสร้างแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสู่ความยั่งยืน ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษานี้ได้ดำเนินการตามวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยการลงพื้นที่ศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (key-informant) ซึ่งใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) มีการตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์การวิจัยอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ และถูกต้องมากที่สุด โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและตัวอย่าง โดยตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากรในการศึกษารั้งนี้ คือ ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 35 คน จาก 5 ภาคส่วน ประกอบด้วย ชุมชน นักท่องเที่ยว นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ และบริษัทนำเที่ยว โดยชุมชน นักท่องเที่ยว และบริษัทนำเที่ยว เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับวัตถุประสงค์ที่ 1 และชุมชน นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ และบริษัทนำเที่ยว เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับวัตถุประสงค์ที่ 2 ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงซึ่งมีความเกี่ยวข้องหรือสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ และแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสู่ความยั่งยืน ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ทั้งนี้มีเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักดังนี้

- 1) ชุมชน เจาะจงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชน และคนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน

เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ดูแล และจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจ ในพื้นที่เป็นอย่างดี เป็นผู้ที่มีสัมผัสและมองเห็นพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวได้โดยตรงระหว่างการทำกิจกรรมท่องเที่ยว

2) นักท่องเที่ยว เจาะจงนักท่องเที่ยวชาวไทย อายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ด้วยเป็นผู้บรรลุนิติภาวะ สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นอายุที่เหมาะสมในการให้ข้อมูล และมีประสบการณ์เดินทางมาท่องเที่ยวใน ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี เนื่องจากนักท่องเที่ยวเป็นผู้ที่ได้สัมผัสและเกี่ยวข้องกับกิจกรรม การท่องเที่ยว คนในชุมชน และสิ่งต่าง ๆ ในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำของชุมชนบ้านถ้ำเสือ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่ สามารถสร้างผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบต่อการท่องเที่ยวชุมชนและการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำจาก พฤติกรรมที่มีความรับผิดชอบของตนเอง

3) นักวิชาการ เจาะจงผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจในเชิงวิชาการด้านการท่องเที่ยวโดยเฉพาะผู้ที่ สอนหรือทำวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ อาจารย์ นักวิจัย เนื่องจากเป็นผู้ที่มี ประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการบูรณาองค์ความรู้มิติการท่องเที่ยว สามารถถ่ายทอด ให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ อันนำไปสู่การส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมที่รับผิดชอบต่อการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำจนก่อให้เกิดความยั่งยืนได้

4) หน่วยงานภาครัฐ เจาะจงผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วน ท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทความรับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแก่งกระจาน และเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. เนื่องจากเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างศักยภาพ ชุมชน การยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชน การพัฒนาองค์ความรู้ และส่งเสริมความยั่งยืน

5) บริษัทนำเที่ยว เจาะจงบุคลากรในบริษัทนำเที่ยวที่มีการนำนักท่องเที่ยวชาวไทยมาท่องเที่ยวยัง ชุมชนบ้านถ้ำเสือ ได้แก่ ผู้จัดการหรือผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงานฝ่ายปฏิบัติการท่องเที่ยว และมัคคุเทศก์ เนื่องจากเป็นผู้นำ ผลิตรายการการท่องเที่ยวของชุมชนมาสร้างสรรค์จัดทำรายการท่องเที่ยว นำนักท่องเที่ยวสัมผัสประสบการณ์จาก การท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ ตลอดจนมีความใกล้ชิดและทราบถึงพฤติกรรมในการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้เครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) ซึ่งได้จัดทำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured Interview) เนื่องจากต้องการให้เกิดความยืดหยุ่น สำหรับการตอบข้อคำถามของผู้ให้ข้อมูลหลัก ในขณะที่ยังคงไว้ซึ่งเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษาอย่าง ครบถ้วน ทั้งนี้มีการตรวจสอบความเที่ยงตรงและจริยธรรมของแบบสัมภาษณ์ด้วยการให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้องของข้อคำถาม วิธีการ และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ ซึ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นผู้วิจัยได้ลง พื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจาก 5 ภาคส่วน ทั้งในพื้นที่ชุมชนบ้านถ้ำเสือ พื้นที่อำเภอแก่งกระจาน จังหวัด เพชรบุรี และพื้นที่กรุงเทพมหานคร ระหว่างวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ถึง 5 เมษายน 2566 โดยทำการสัมภาษณ์ชุมชน นักท่องเที่ยว และบริษัทนำเที่ยวสำหรับวัตถุประสงค์ที่ 1 ก่อน จากนั้นนำผลการศึกษาจากวัตถุประสงค์ที่ 1 มาเป็น ส่วนหนึ่งของข้อคำถามผสานกับข้อคำถามอื่น ๆ ในการสัมภาษณ์ชุมชน นักวิชาการ หน่วยงานภาครัฐ และบริษัทนำเที่ยว สำหรับวัตถุประสงค์ที่ 2

การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในการตรวจสอบข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) จากแหล่งข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูลหลักที่แตกต่างกัน คือ ต่างคน ต่างสถานที่ และต่างเวลา ทั้งนี้ การตรวจสอบข้อมูลได้ทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลขณะลงพื้นที่ศึกษา จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วย

การวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) ซึ่งเป็นวิธีที่เหมาะสมในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักจนสามารถหาแก่นสาระ (theme) ได้ โดยนำข้อมูลที่ได้มาทำการสังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งได้พิจารณาสิ่งที่เหมือนและแตกต่างกันของข้อมูล เพื่อจัดระบบและลดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออก (data reduction) จากนั้นทำการตีความ (interpret) หาความเชื่อมโยงของข้อมูลที่ปรากฏ จนนำมาซึ่งการสร้างข้อสรุปจากปรากฏการณ์ที่มองเห็น

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการกำหนดรหัสของผู้ให้ข้อมูลหลักจาก 5 ภาคส่วน และไม่ได้สัมภาษณ์ให้แล้วเสร็จที่ละภาคส่วน ประกอบกับจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักของแต่ละภาคส่วนได้พิจารณาตามหลักแบบสามเส้าของแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน โดยการกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว (ประไพพิมพ์ สุวีสินนท์ และ ประสพชัย พสุนนท์, 2559, น. 41) ผู้วิจัยจึงเลือกใช้เทคนิคของ Nastasi and Schensul (2005) ที่ระบุว่าการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ให้สัมภาษณ์ประมาณ 5-30 ตัวอย่าง และเทคนิคของ Onwuegbuzie and Leech (2007) ที่กล่าวว่า ขนาดของผู้ให้ข้อมูลหลักไม่ควรมีจำนวนมาก เพราะจะทำให้ยากต่อการวิเคราะห์ข้อมูล แต่ไม่ควรมีขนาดเล็กจนไปไม่ถึงจุดที่ข้อมูลอิ่มตัว ตลอดจนพิจารณาว่าในแต่ละภาคส่วนมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้อย่างแท้จริงเป็นจำนวนกี่คนและภาคส่วนใดที่ควรมีสัดส่วนมากน้อยของผู้ที่สามารถเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักในการบรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ จึงกำหนดจำนวนผู้ให้ข้อมูลของชุมชน 10 คน นักท่องเที่ยว 10 คน นักวิชาการ 5 คน หน่วยงานภาครัฐ 5 คน และบริษัทนำเที่ยว 5 คน ซึ่งอยู่ในช่วงจำนวนของผู้ให้ข้อมูลหลักดังที่ Nastasi and Schensul และ Onwuegbuzie and Leech กล่าวไว้ข้างต้น อีกทั้งเมื่อผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 35 คน พบว่าเป็นขนาดที่เพียงพอต่อการหาข้อสรุปการวิจัยที่ทำให้เกิดความอิ่มตัวของข้อมูล (data saturation) ตามที่ปรากฏในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 รหัสและจำนวนของผู้ให้ข้อมูลหลัก 5 ภาคส่วน

ภาคส่วน	รหัส	จำนวน (คน)
ชุมชน	- ผู้นำชุมชน (C1) - คณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชน (C2 – C7) - คนในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของชุมชน (C8 – C10)	10
นักท่องเที่ยว	นักท่องเที่ยวชาวไทย (T1 – T10)	10
นักวิชาการ	- อาจารย์ (A1 – A3) - นักวิจัย (A4 – A5)	5
หน่วยงานภาครัฐ	- เจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแก่งกระจาน (G1 – G2) - เจ้าหน้าที่ของ อพท. (G3 – G5)	5
บริษัทนำเที่ยว	- ผู้จัดการหรือผู้บริหาร (O1) - ผู้ปฏิบัติงานฝ่ายปฏิบัติการท่องเที่ยว (O2 – O3) - มัคคุเทศก์ (O4 – O5)	5

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ชุมชนนักท่องเที่ยว และบริษัทนำเที่ยว ผสานกับการที่ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่เข้าไปร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนหรือนักท่องเที่ยวปฏิบัติอยู่ ซึ่งสังเกตจากการกระทำ รูปแบบกิจกรรม การมีส่วนร่วมในกิจกรรม สภาพสังคม และเหตุการณ์ พบว่า พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี มีลักษณะดังนี้

เริ่มต้นจากเมื่อนักท่องเที่ยวต้องการมาท่องเที่ยวที่ชุมชนบ้านถ้ำเสือ นักท่องเที่ยวได้ค้นหาข้อมูลตามสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อศึกษาเรียนรู้รายละเอียดเพิ่มเติมและการค้นหาวิธีที่กล่าวถึงชุมชนบ้านถ้ำเสือ เช่น การศึกษารูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ กฎและระเบียบของชุมชน วิธีการปฏิบัติตนในการช่วยลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ทั้งเรื่องเกี่ยวกับการประหยัดพลังงาน การทิ้งขยะ จากนั้นจะมีการจองตามกำหนดวันและเวลาที่ต้องการเดินทางผ่านช่องทางที่ชุมชนบ้านถ้ำเสือได้ระบุไว้

โดยระหว่างการท่องเที่ยวในชุมชนบ้านถ้ำเสือ นักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในทุกกิจกรรม เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีในการได้มีส่วนร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ไม่ละเมิดหรือสร้างความขัดแย้งต่อวัฒนธรรม วิถีชีวิต หรือค่านิยมท้องถิ่น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวยังพยายามใช้พลังงานเท่าที่จำเป็น ลดการสร้างขยะ มีการสอบถามกับมัคคุเทศก์และคนในชุมชนเกี่ยวกับสิ่งที่ชุมชนทำเพื่อสร้างความยั่งยืนและสนับสนุนสิ่งเหล่านั้น เช่น การเลือกบริโภคอาหารที่ใช้วัตถุดิบท้องถิ่น การเดินเท้าหรือใช้รถจักรยานเป็นพาหนะเดินทางในชุมชน ตลอดจนนักท่องเที่ยวจะหยุดอ่านป้ายตามจุดต่าง ๆ ที่มีติดไว้ในบริเวณชุมชนบ้านถ้ำเสือ เพื่อเพิ่มความรู้และความเข้าใจยิ่งขึ้น ซึ่งทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า เกิดความตระหนักและความรับผิดชอบในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำมากขึ้น ประทับใจและยินดีบอกต่อผู้อื่น

ดังนั้นจากผลการวิจัยสามารถสรุปพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ได้จำนวน 5 ประเด็น และแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสู่ความยั่งยืน ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ได้จำนวน 5 แนวทาง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากทฤษฎีการสนทนาของผู้ให้ข้อมูลหลัก ฉายภาพให้เห็นผลการศึกษาที่เชื่อมโยงให้ทราบถึงพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี (ดังแสดงในตารางที่ 2) โดยผู้วิจัยวิเคราะห์แก่นสาระ สังเคราะห์ จัดกลุ่มข้อมูล และสร้างข้อสรุปได้จำนวน 5 ประเด็น ดังนี้

1.1 การเลือกทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ จากการสัมภาษณ์ทฤษฎีการสนทนาของผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ พบว่า พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำเกิดขึ้นตั้งแต่ก่อนการมาเยือนและขณะอยู่ในชุมชนบ้านถ้ำเสือ เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะทราบว่าเป็นชุมชนต้นแบบคาร์บอนต่ำ ในการจองและทำกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงเน้นการเลือกกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อลดการปล่อย

ก๊าซเรือนกระจกหรือการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ เช่น กิจกรรมการปั่นดินเหนียวบรรจุเมล็ดพันธุ์อย่างเมล็ดมะขวิด พะยอม ทำเป็นกระสุนดิน จากนั้นนำมาใช้ยิงด้วยหนังสติ๊กเพื่อกระจายเมล็ดพันธุ์สำหรับเพิ่มผืนป่า หรือกิจกรรมการล่องเรือยางแบบไม่ใช้เครื่องยนต์ แต่ใช้ลักษณะของการพายด้วยแรงเพื่อชมความงามของธรรมชาติ สัมผัสสายน้ำเย็นสดชื่น และสูดอากาศบริสุทธิ์ของแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งแสดงได้ว่าการเลือกทำกิจกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวนั้นสื่อถึงความรับผิดชอบต่อที่จะร่วมกันลดผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.2 การใช้พลังงานอย่างประหยัด จากการสัมภาษณ์ทรงสนะผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ พบว่านักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวยังชุมชนบ้านถ้ำเสือมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำโดยการลดการใช้พลังงานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเดินทางไปยังพื้นที่ต่าง ๆ หรือจุดท่องเที่ยวภายในชุมชนด้วยการเดินเท้า แทนการใช้ยานพาหนะที่มีการเผาผลาญของเชื้อเพลิง การเข้าพักในบ้านพักหรือโฮมสเตย์จะไม่เปิดเครื่องปรับอากาศในเวลากลางคืนที่มีอากาศเย็นสบาย รวมถึงพยายามลดการทำพฤติกรรมที่เคยชินในชีวิตประจำวันในการเข้าพัก เช่น การไม่เสียบชาร์จแบตเตอรี่โทรศัพท์มือถือหรือเครื่องใช้ไฟฟ้าทิ้งไว้ การไม่ขอเปลี่ยนผ้าเช็ดตัวทุกวันเมื่อมีการเข้าพักมากกว่า 1 คืน ซึ่งแสดงได้ว่านักท่องเที่ยวมีความรับผิดชอบต่อช่วยกันประหยัดพลังงานและไม่สร้างมลพิษ

1.3 การปฏิบัติตามกฎและระเบียบของชุมชน จากการสัมภาษณ์ทรงสนะผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ พบว่า ความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยวเมื่อมาเยือนชุมชนบ้านถ้ำเสือมีพฤติกรรมในการปฏิบัติตามกฎและระเบียบของชุมชนในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ นักท่องเที่ยวจำนวนมากไม่กระทำหรือละเมิดในสิ่งที่ก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม รวมถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ หรือค่านิยมของชุมชน เช่น การไม่หัก ดึง เด็ด ตัดพืชพันธุ์ไม้ การงดใช้เสียงดัง ทั้งจากการเปิดเพลง การพูดคุยสังสรรค์ในยามค่ำคืน และการใช้ยานพาหนะ เพื่อไม่สร้างมลพิษทางเสียงทั้งต่อธรรมชาติและชุมชน ทั้งนี้ชุมชนบ้านถ้ำเสือมีการตั้งกฎและระเบียบโดยให้นักท่องเที่ยวงดใช้เสียงตั้งแต่เวลา 22.00 น. รวมถึงนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนให้งดใช้ยานพาหนะในพื้นที่ตั้งแต่เวลา 21.00 น. ยกเว้นกรณีเหตุสุดวิสัย ตลอดจนสงวนสิทธิ์ในเรื่องกิจกรรมสังสรรค์ด้วยเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทุกประเภท ซึ่งแสดงได้ว่าการปฏิบัติตามกฎและระเบียบของชุมชนเป็นสิ่งที่สะท้อนความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ

1.4 การไม่เพิ่มปริมาณขยะ จากการสัมภาษณ์ทรงสนะผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ พบว่า นักท่องเที่ยวพยายามไม่นำเข้าหรือลดการใช้ถุงพลาสติก บรรจุภัณฑ์ที่ทำจากโฟม และภาชนะที่ใช้เพียงครั้งเดียวแล้วทิ้ง มีการทิ้งขยะในถังขยะตามจุดที่ชุมชนจัดวางไว้ให้ ไม่ทิ้งไว้บนพื้นหรือทิ้งลงในแม่น้ำ ทั้งนี้นักท่องเที่ยวจะมีการนำอาหารและเครื่องดื่มที่ซื้อด้วยตนเองและมาซื้อเพิ่มเติมจากชุมชนที่มีจำหน่าย เพื่อไม่ให้เกิดขยะที่นำมาจากภายนอกและชุมชนเกิดความสะดวกในการกำจัดขยะด้วย ซึ่งแสดงได้ว่านักท่องเที่ยวมีความตั้งใจในการไม่เพิ่มปริมาณขยะให้แก่ชุมชนและสิ่งแวดล้อม

1.5 การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ทรงสนะผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ พบว่า ในการมาท่องเที่ยวที่ชุมชนบ้านถ้ำเสือนักท่องเที่ยวได้มีการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ที่ใช้วัตถุดิบหรือวัสดุที่มีของท้องถิ่น เช่น อาหารที่ใช้วัตถุดิบที่ปลูกในท้องถิ่นเป็นส่วนประกอบ เนื่องจากเป็นสิ่งที่อยู่แล้วไม่ต้องใช้การขนส่งหรือนำเข้าจากแหล่งอื่น เป็นส่วนช่วยไม่ก่อให้เกิดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการช่วยกระจายรายได้แก่คนในชุมชน และสะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนจากผลิตภัณฑ์ได้ ซึ่งแสดงได้ว่าการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่นเป็นการกระทำที่นักท่องเที่ยวต้องการเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมรับผิดชอบและส่งต่อประโยชน์ทางสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคมให้กับชุมชน

ตารางที่ 2 ตัวอย่างพรรณนะของผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

พฤติกรรม	รหัสผู้ให้ข้อมูลหลัก	ตัวอย่างพรรณนะของผู้ให้ข้อมูลหลัก
การเลือกทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ	C1, C2, C4, C5, C6, C7, C8, C10, T1, T3, T4, T5, T8, T9, T10, O1, O2, O4, O5	• ชุมชนมีกิจกรรมแบบคาร์บอนต่ำให้ได้เลือกทำ (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C2, T5, O1) • เลือกกิจกรรมที่ช่วยลดคาร์บอน การได้ปลูกป่า (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C8, T3, O2)
การใช้พลังงานอย่างประหยัด	C2, C3, C5, C6, C7, C9, C10, T3, T4, T6, T7, T8, T9, O2, O4, O5	• ช่วยประหยัดในการใช้ไฟฟ้า ใช้การเดินแทนการใช้รถยนต์ (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C6, T7, O4) • ใช้พลังงานเท่าที่จำเป็น ไม่เปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าไว้ตลอด (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C7, T6, O5)
การปฏิบัติตามกฎและระเบียบของชุมชน	C1, C3, C4, C6, C7, C8, C10, T2, T3, T5, T6, T7, T9, T10, O3, O5	• ทำตามกฎหมายข้อปฏิบัติที่ชุมชนตั้งไว้ โดยเฉพาะการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C1, T2, O3) • เคารพและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ไม่เสียงดัง ไม่รบกวนธรรมชาติ (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C3, T9, O5)
การไม่เพิ่มปริมาณขยะ	C1, C2, C3, C5, C6, C7, C9, C10, T1, T2, T4, T6, T7, T9, O1, O3, O4, O5	• ไม่เอาพวกพลาสติก โฟม หรืออาหารเข้ามามาก เป็นการไม่เพิ่มขยะ (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C9, T1, O1) • ทิ้งขยะเป็นที่ เป็นทางตามที่ชุมชนจัดไว้ให้ ไม่ทิ้งเกลื่อนกลาด (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C10, T4, O4)
การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น	C1, C4, C5, C6, C8, C10, T4, T5, T8, T9, O2, O5	• ใช้วัตถุดิบที่ปลูกในท้องถิ่น ไม่ต้องใช้รถขนส่งลดการปล่อยก๊าซ (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C5, T8, O2) • นำสิ่งที่มีในชุมชนมาสร้างรายได้ ลดการนำเข้าช่วยลดคาร์บอน (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C4, T5, O5)

2. แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสู่ความยั่งยืน ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากพรรณนะของผู้ให้ข้อมูลหลัก ฉายภาพให้เห็นผลการศึกษาที่ก่อให้เกิดแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสู่ความยั่งยืน ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี (ดังแสดงในตารางที่ 3) โดยผู้วิจัยวิเคราะห์แก่นสาระ สังเคราะห์ จัดกลุ่มข้อมูล และสร้างข้อสรุปได้จำนวน 5 แนวทาง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 การส่งเสริมด้านประสบการณ์ที่มีคุณค่าของนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำและคืนกลับต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม จากการสัมภาษณ์พระสนะผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ พบว่า ต้องส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำอย่างสร้างสรรค์ เช่น การสร้างกิจกรรมการศึกษาต้นไม้และคำนวณปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก กิจกรรมทำกระสุนเมล็ดพันธุ์เพื่อส่งมอบสู่ชุมชนอื่น ๆ ซึ่งเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมในเชิงบวกต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ พร้อมทั้งมอบประสบการณ์ที่มีคุณค่าและสนุกสนานยิ่งขึ้นแก่นักท่องเที่ยวผ่านการเชื่อมโยงที่มีความหมายกับคนในชุมชน และความเข้าใจในประเด็นวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นมากขึ้น เช่น กิจกรรมการทำอาหาร ปลุกต้นไม้ร่วมกับคนในชุมชน

2.2 การส่งเสริมด้านการใช้พลังงานทดแทนและการบริหารจัดการพลังงานอย่างรู้คุณค่าในแหล่งท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ จากการสัมภาษณ์พระสนะผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ พบว่า ควรพิจารณาทางเลือกของการใช้พลังงานทดแทนให้เพิ่มมากขึ้นในชุมชน เพื่อมาแทนที่การใช้พลังงานจากเชื้อเพลิง เช่น พลังงานน้ำ พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ การติดตั้งโซลาเซลล์ การใช้ยานพาหนะที่ไม่ใช้น้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเดินทางในชุมชน เช่น รถจักรยาน และที่พักที่ออกแบบโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการบริหารจัดการพลังงานที่จะทำให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนเล็งเห็นถึงคุณค่าและตระหนักได้ว่าไม่ควรพึ่งพาเพียงพลังงานที่ใช้แล้วหมดไป ที่สำคัญนักท่องเที่ยวจะมีพฤติกรรมเพิ่มการช่วยลดการใช้พลังงานและลดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งเป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบของชุมชนและนักท่องเที่ยวที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

2.3 การส่งเสริมด้านการสื่อความหมายและการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ จากการสัมภาษณ์พระสนะผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ พบว่า การสื่อความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำด้วยการมีมัคคุเทศก์เป็นผู้ถ่ายทอด เล่าเรื่อง หรือให้ข้อมูลในการมาท่องเที่ยวและทำกิจกรรม การมีสื่อประเภทป้ายข้อความ ในการสร้างความรู้และความเข้าใจ จะทำให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำที่สร้างความยั่งยืนได้ดี รวมถึงการการสื่อความหมายด้านกฎระเบียบ ซึ่งทางชุมชนบ้านถ้ำเสือมีการสื่อสารเรื่องกฎและระเบียบต่าง ๆ โดยเฉพาะเกี่ยวกับรักษาสีเขียวให้แก่นักท่องเที่ยวทราบก่อนเดินทางมาเยือน โดยผ่านผู้ดูแลเพจเฟซบุ๊ก หากนักท่องเที่ยวยอมรับและยินยอมปฏิบัติตามจะมีเอกสารให้เซ็นรับทราบ ซึ่งเป็นวิธีการที่ดีในการให้เกิดความเข้าใจระหว่างชุมชนและนักท่องเที่ยวตั้งแต่แรกเริ่ม และลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวได้

2.4 การส่งเสริมด้านการจัดการขยะ จากการสัมภาษณ์พระสนะผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ พบว่า ในเบื้องต้นทางชุมชนบ้านถ้ำเสือมีแนวทางการจัดการขยะ คือ เศษอาหารนำเข้าเตาชีวภาพ ขวดแก้วแยกไว้จำหน่าย ตั้งจุดให้นักท่องเที่ยวในการทิ้งขยะ ในการส่งเสริมด้านการจัดการขยะเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนนั้น มีแนวทางคือการจำกัดจำนวนการนำเข้าถุงพลาสติกและบรรจุภัณฑ์ที่ย่อยสลายได้ยาก การแยกถังขยะเพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จักทิ้งขยะตามประเภทของขยะ ทั้งนี้ชุมชนบ้านถ้ำเสือมีบริการลานกลางเตนท์ ซึ่งนักท่องเที่ยวสามารถนำอาหารมาทำเองได้ จึงยากต่อการควบคุมปริมาณขยะที่เกิดขึ้น อีกทั้งมีจุดต่อไฟหลายจุด จึงควรมีข้อจำกัดและขอแนะนำให้นักท่องเที่ยวลดการบริโภคในส่วนที่ก่อให้เกิดการปล่อยคาร์บอนสูงและการสร้างขยะที่เพิ่มขึ้น และการจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่มด้วยการใช้บรรจุภัณฑ์ที่จะกลายเป็นขยะให้น้อยที่สุด นอกจากนี้ควรส่งเสริมเรื่อง

การให้นักท่องเที่ยวรับผิดชอบเกี่ยวกับขยะโดยเมื่อนำเข้าไป ต้องนำกลับออกมา และรณรงค์ปลูกจิตสำนึกจากการเพิ่มกิจกรรมฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะ

2.5 การส่งเสริมด้านการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์พระคณະผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่ พบว่า การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นท่องเที่ยวมีความสำคัญอย่างมากในการที่ชุมชนจะให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ เกิดความตระหนัก และเข้าใจถึงการไม่สร้างปริมาณคาร์บอนให้สูงขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อที่ยั่งยืน ดังนั้นในการท่องเที่ยว การเดินทาง การเข้าพัก การทำกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว ชุมชนต้องนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งการใช้ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้วัตถุดิบท้องถิ่นในการทำอาหารเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสสัมผัสและสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวเล็งเห็นถึงการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่นว่าก่อประโยชน์ต่อการลดการขนส่งสินค้าจากภายนอก ที่มีผลสืบเนื่องต่อการช่วยลดปัญหามลพิษที่เกิดจากการขนส่งสินค้า ตลอดจนควรมีการวางจำหน่ายสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลต่ออัตราการจ้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

ตารางที่ 3 ตัวอย่างพระคณະของผู้ให้ข้อมูลหลักที่ก่อให้เกิดแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสู่ความยั่งยืน ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี

แนวทาง	รหัสผู้ให้ข้อมูลหลัก	ตัวอย่างพระคณະของผู้ให้ข้อมูลหลัก
การส่งเสริมด้านประสบการณ์ที่มีคุณค่าของนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำและคืนกลับต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม	C2, C3, C5, C6, C7, C8, C9, A1, A3, A4, G1, G3, G5, O1, O3, O4, O5	• เสริมกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการช่วยลดคาร์บอน (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C3, A3, G5, O1) • เพิ่มกิจกรรมท่องเที่ยวที่ช่วยคืนกลับทั้งรายได้และสิ่งแวดล้อม (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C7, A1, G1, O4)
การส่งเสริมด้านการใช้พลังงานทดแทนและการบริหารจัดการพลังงานอย่างรู้คุณค่าในแหล่งท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ	C1, C2, C3, C4, C6, C10, A2, A3, A5, G1, G2, G4, G5, O2, O3, O5	• ติดโซลาร์เซลล์เป็นพลังงานทดแทน ใช้ประโยชน์อย่างรู้คุณค่า (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C2, A2, G4, O2) • เพิ่มให้มีจักรยาน เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้เดินทางในชุมชน (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C4, A5, G2, O3)
การส่งเสริมด้านการสื่อความหมายและการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ	C1, C3, C4, C6, C9, C10, A1, A2, A4, A5, G1, G2, G3, G4, O1, O4, O5	• สื่อความหมายเรื่องคาร์บอนต่ำให้มาก ๆ เพราะนักท่องเที่ยวจะได้มีความรู้ ซึ่งถือเป็นความยั่งยืน (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C1, A4, G3, O1) • ใช้ป้าย มัคคุเทศก์ให้ข้อมูลสร้างความเข้าใจด้านคาร์บอนต่ำ (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C10, A2, G4, O4)

ตารางที่ 3 (ต่อ)

แนวทาง	รหัสผู้ให้ข้อมูลหลัก	ตัวอย่างพรรณนะของผู้ให้ข้อมูลหลัก
การส่งเสริมด้านการจัดการขยะ	C3, C4, C5, C7, C8, C9, C10, A2, A3, A4, G1, G3, G4, O1, O2, O4, O5	• มีถังขยะแยกประเภทให้นักท่องเที่ยวได้ทิ้ง (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C9, A3, G1, O5) • ไม่ให้นักท่องเที่ยวใช้หรือนำถุงพลาสติก กล่องโฟมเข้ามา (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C7, A4, G3, O2)
การส่งเสริมการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น	C2, C4, C5, C6, C8, C10, A1, A2, A5, G2, G4, G5, O1, O3, O4	• ใช้วัตถุดิบที่มีในชุมชนทำอาหารให้นักท่องเที่ยว (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C8, A1, G5, O3) • วางขายสินค้าของชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อ เพื่อลดการขนส่งในการนำเข้าของจากที่อื่น (ผู้ให้ข้อมูลหลัก C6, A5, G2, O1)

การอภิปรายผล

1. การอภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

1.1 การเลือกทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวที่มีการเลือกทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำหรือการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สอดคล้องกับผลการศึกษาของชาคริต อ่องทุน และนรินทร์ สังข์รักษา (2562, น. 379) ที่พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชนท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำมีรากฐานมาจากวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นที่มีความเชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงเป็นทางเลือกที่ช่วยให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตท้องถิ่นที่ไม่เหมือนใคร รวมทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของวนิดา อ่อนละมัย (2565, น. 51-52) ที่พบว่า ชุมชนควรควรมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชนพร้อมกับระบบนิเวศ จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ไปพร้อมกับการอนุรักษ์ได้

1.2 การใช้พลังงานอย่างประหยัด พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวที่มีการใช้พลังงานอย่างประหยัด ใช้พลังงานอย่างรู้ค่า ใช้การเดินทางเพื่อร่วมทำกิจกรรมหรือไปยังจุดต่าง ๆ และการเข้าพักที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมโดยการลดการใช้ทรัพยากร สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Mills, et al. (2020) ที่พบว่า ต้องใช้พลังงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ลดการใช้พลังงานที่ไม่จำเป็น และการรับรู้ผลกระทบของกิจกรรมในการใช้พลังงานต่อสิ่งแวดล้อมผ่านการออกแบบเส้นทางเพื่อทำกิจกรรมมาอย่างดี จะทำให้สามารถลดการใช้พลังงานได้ รวมทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของคิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ และพิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ (2561, น. 2813) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวมีการปิดเครื่องใช้ไฟฟ้าหลังจากใช้งานมากเป็นอันดับหนึ่ง ปิดไฟและปิดแอร์ทุกครั้งเมื่อเลิกใช้งาน และลดการใช้พลังงาน เช่น ก๊าซ ไฟฟ้า น้ำมัน มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

1.3 การปฏิบัติตามกฎและระเบียบของชุมชน พฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวที่มีการปฏิบัติตามกฎและระเบียบของชุมชน ทั้งการไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมและการงดใช้เสียงดัง สอดคล้องกับผลการศึกษาของเมษะธาวิณ พลโยธี, สุธาธิณี หนูเนียม, และสุวิชาดา สกลวานิชเจริญ (2565, น. 16) ที่พบว่า ชุมชนที่มี

กฎระเบียบที่ชัดเจนในการจัดการด้านทรัพยากรทางธรรมชาติภายในชุมชน จะทำให้ผู้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวร่วมกันปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ซึ่งจะเกิดเป็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

1.4 การไม่เพิ่มปริมาณขยะ พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวที่ไม่เพิ่มปริมาณขยะ ทั้งขยะในที่พักเตรียม ลดการใช้พลาสติกและโฟม สอดคล้องกับผลการศึกษาของภัทรภรณ์ พิศปัน และชริกา คันทา (2563, น. 114) ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการลดการใช้หรือใช้ซ้ำของวัสดุในการทำกิจกรรมภายในชุมชน มีการใช้ภาชนะที่ย่อยสลายง่าย ทำจากวัสดุธรรมชาติ เพื่อเป็นการลดปัญหามลภาวะทางสิ่งแวดล้อมและเชื่อมโยงกับภาวะการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของอิสระพงษ์ พลธานี และอุมาพร บุญเพชรแก้ว (2560, น. 100) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวมีความร่วมมือกันในการลดมลภาวะจากขยะหรือสิ่งของที่เกิดจากการบริโภคของตนเอง เพื่อสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว ซึ่งการทำลายขยะที่ไม่ถูกวิธีก่อให้เกิดการทำลายมลภาวะและทำให้คุณภาพอากาศเสื่อมโทรม

1.5 การเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น พฤติกรรมความรับผิดชอบต่อของนักท่องเที่ยวที่เลือกใช้ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการศึกษาของยุลดา ทรัพย์สมบูรณ์ และวริยา ภัทรภิญโญพงศ์ (2564, น. 134-135) ที่พบว่า กิจกรรมทำอาหารหรือขนมที่นำวัตถุดิบตามฤดูกาลของท้องถิ่นมาใช้ การนำอัตลักษณ์สำคัญของชุมชน วิถีเกษตรมาสร้างสรรค์เพื่อเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับอาหารท้องถิ่น เป็นการสนับสนุนการเกษตรท้องถิ่นช่วยส่งเสริมการใช้พื้นที่ที่เหมาะสมและการรักษาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ สะท้อนให้เห็นว่าการใช้วัสดุของท้องถิ่นยังช่วยลดการขนส่งสินค้าจากภายนอก ทำให้ไม่ก่อเกิดมลพิษจากการขนส่ง

2. การอภิปรายผลวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบต่อ นักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสู่ความยั่งยืน ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ดังนี้

2.1 การส่งเสริมด้านประสบการณ์ที่มีคุณค่าของนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำและคืนกลับต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของวนิดา อ่อนละมัย (2563, น. 79) ที่พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับฐานทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยนำวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นมาปรับใช้ในกิจกรรม พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน และใช้ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมท่องเที่ยว ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับอารยา สุนทรวินิจ, ลักษณณ์ บุญมา, ธัชนันท์ สัจจาลย์, กนกกริชต์ กาสาวพานิชย์, และพัชรี ปรีเปรมโมทย์ (2565, น. 308) ที่พบว่า ชุมชนควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นความสนใจให้แก่นักท่องเที่ยว การปรับปรุงกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับความต้องการของนักท่องเที่ยว การสร้างกิจกรรมท่องเที่ยวที่เน้นความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว รวมทั้งยังสอดคล้องกับนิคมสม อักษรประดิษฐ์ และละอริศศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ (2560, น. 210) ที่พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวควรจัดโดยลดการใช้พลังงานเชื้อเพลิง และออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมการออกกำลังกายให้แก่นักท่องเที่ยว และมีการวางแผนการเดินทางทางการท่องเที่ยวที่มีประสิทธิภาพ ในทางกลับกันชุมชน

ควรสร้างกิจกรรมที่ใช้แหล่งพลังงานทดแทนเชื้อเพลิงหลักเพื่อสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดการใช้พลังงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมท่องเที่ยว

2.2 การส่งเสริมด้านการใช้พลังงานทดแทนและการบริหารจัดการพลังงานอย่างรู้คุณค่าในแหล่งท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของชาคริต อ่องทุน และนรินทร์ สังข์รักษา (2562, น. 380) ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้พลังงานทางเลือกเป็นสิ่งที่ชุมชนควรนำเสนอและส่งเสริม เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในการใช้พลังงานในชุมชน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับวิสาชา ภูจินดา และสิริสุตา หนูทิมทอง (2561, น. 79) ที่พบว่า การสร้างค่านิยมและจิตสำนึกในการประหยัดพลังงาน ควบคู่กับการวางแผนและควบคุมการใช้ อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด ลดการสูญเสียพลังงาน รวมถึงการใช้พลังงานทดแทนจากธรรมชาติ เช่น พลังงาน แสงอาทิตย์ พลังงานลม และขอความร่วมมือนักท่องเที่ยวในการประหยัดพลังงาน รวมทั้งยังสอดคล้องกับ สุนิดา พิริยะภาดา และอุดมศักดิ์ ศิลปะชาวงศ์ (2561, น. 101) ที่พบว่า การใช้จักรยานแทนการใช้พาหนะที่ใช้ใช้น้ำมัน ในกิจกรรมท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งวิธีที่สามารถส่งเสริมการลดการใช้พลังงานที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ นอกจากนี้การติดตั้งแผงโซลาร์เซลล์เพื่อใช้งานในช่วงเวลากลางวันเป็นวิธีการในการลดการใช้พลังงาน การใช้พลังงาน แสงอาทิตย์เป็นทรัพยากรที่สะอาดและไม่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจก

2.3 การส่งเสริมด้านการสื่อความหมายและการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของเจริญเนตร แสงดวงแข (2564, น. 6) ที่พบว่า นักสื่อความหมายควรมีความรู้ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ และสามารถสื่อความหมายเพื่อปกป้องทรัพยากรทางธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของชุมชนที่ ยั่งยืน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับอรุณญา ดุเบย์ และจุฑาธิปต์ จันทรเอียด (2561, น. 156) ที่พบว่า การสื่อความหมาย ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจที่จะเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง นำไปสู่การเกิดความรู้และความเข้าใจ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากร สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนอย่าง เหมาะสม รวมทั้งยังสอดคล้องกับสุวิจิ แดงอ่อน และเยาวภรณ์ เลิศกุลทนนท์ (2562, น. 341) ที่พบว่า การติดป้าย ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวจะสร้างความตระหนักในการลดการใช้พลังงานอันจะนำไปสู่การลดปริมาณการปลดปล่อย ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ในชุมชน

2.4 การส่งเสริมด้านการจัดการขยะ มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของอิสระพงษ์ พลธานี และอุมาพร บุญเพชรแก้ว (2560, น. 100) ที่พบว่า การเพิ่มความร่วมมือของนักท่องเที่ยวในการแยกขยะภายใน ชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อลดผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการเกิดทัศนียภาพที่ไม่สวยงามซึ่งส่งผลเสีย ต่อตัวแหล่งท่องเที่ยวและการเลือกใช้บริการนักท่องเที่ยวที่ไม่ทำให้เกิดขยะเพิ่มขึ้นเป็นสิ่งสำคัญที่ชุมชนและนักท่องเที่ยว สามารถกระทำเพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการใช้พลาสติก เช่น สามารถเปลี่ยนถุงพลาสติกในการใส่ถาดรอง ไข่เค็มเป็นการใส่ในถุงผ้าของที่ระลึกที่ออกแบบโดยชุมชน ถุงผ้าเหล่านี้ยังสามารถนำกลับมาใช้ใหม่และทำให้นักท่องเที่ยวระลึกถึงพื้นที่ได้อีกด้วย ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ และพิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ (2561, น. 2813) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวจะดำเนินการแยกขยะถ้าธุรกิจท่องเที่ยวจัดเตรียมถังขยะแยกประเภทไว้ ตลอดจนนักท่องเที่ยวต้องมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างปฏิกิริยา

2.5 การส่งเสริมด้านการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของธีระ สิ้นเดชารักษ์ (2564, น. 83) ที่พบว่า นักท่องเที่ยวเลือกรับประทานอาหารประจำท้องถิ่นด้วยสามารถช่วยลดภาวะ

โลกร้อน และถ้าอาหารที่ให้บริการมีการใช้วัตถุดิบจากท้องถิ่นและชาวบ้านได้รับรายได้จะทำให้นักท่องเที่ยวสนใจมากขึ้น เนื่องจากจะก่อให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับชนิดตา โซติช่วง (2565, น. 38) ที่พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสร้างรายได้โดยการใช้หรือสร้างผลผลิตหรือทรัพยากรของท้องถิ่นทั้งทางวัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม ถือเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่นำมาสร้างเป็นจุดขายให้แก่แหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดรายได้แก่ชุมชนที่มากขึ้น นับเป็นการสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนอย่างหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาในครั้งนี้มีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ เพื่อให้ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องนำข้อค้นพบที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ตลอดจนมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป เพื่อนำไปต่อยอดในเชิงวิชาการ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 หน่วยงานภาครัฐสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนกลยุทธ์และนโยบายเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำของการท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงมุ่งเน้นในการสนับสนุนผู้ประกอบการท่องเที่ยวในการพัฒนาและจัดทำสินค้าและบริการท่องเที่ยวที่มีระดับคาร์บอนต่ำ โดยให้ความสำคัญกับการใช้วัตถุดิบท้องถิ่นและการลดการใช้พลังงานที่มีระดับคาร์บอนสูงในกระบวนการผลิต นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้กับการสนับสนุนโครงการอนุรักษ์และการปรับใช้ทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นที่มีความสำคัญ รวมถึงการส่งเสริมการตลาดและสถานที่ท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำในชุมชน

1.2 ชุมชนสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ต่อยอดในการวางแผนกิจกรรมและออกแบบการสื่อความหมายที่ให้อัปเดตได้ตรงตามสิ่งที่นักท่องเที่ยวต้องการ โดยการสร้างประสบการณ์ที่หลากหลายและเป็นเอกลักษณ์ด้วยการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสประสบการณ์อย่างเต็มที่กับสิ่งแวดล้อมและสร้างความทรงจำที่ดีกับปลายทางที่เลือกมาเยือน หรือสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้นักท่องเที่ยวนำความรู้ที่ได้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำไปปรับเปลี่ยนและประยุกต์ใช้กับพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องในการลดใช้พลังงานและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามหรือสำรวจความคิดเห็นเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำเพื่อช่วยให้ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ หรือภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้าใจความต้องการและความสนใจของกลุ่มนักท่องเที่ยวดังกล่าว ซึ่งจะช่วยในการวางแผนและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงไปยังสถานที่ท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำให้เหมาะสมและน่าสนใจยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการ เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อเข้าใจคุณลักษณะและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีผลต่อการจัดการในแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ที่ในการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืนได้

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับการสร้างและสนับสนุนด้านแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ให้กับบุคลากรทางการท่องเที่ยว เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลและเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำได้ง่ายขึ้น ซึ่งอาจเป็นการเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์ เว็บไซต์ หรือแอปพลิเคชันที่เกี่ยวข้อง

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่ชัดเจนขึ้นของพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ที่สะท้อนให้เห็นว่าการเลือกทำกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ การใช้พลังงานอย่างประหยัด การปฏิบัติตามกฎและระเบียบของชุมชน การไม่เพิ่มปริมาณขยะ และการเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น เป็นพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ รวมถึงความประจักษ์ชัดในองค์ความรู้ที่ได้แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมความรับผิดชอบของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสู่ความยั่งยืน ชุมชนบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี คือ การส่งเสริมด้านประสบการณ์ที่มีคุณค่าของนักท่องเที่ยวผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำและคืนกลับต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมด้านการใช้พลังงานทดแทนและการบริหารจัดการพลังงานอย่างรู้คุณค่าในแหล่งท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ การส่งเสริมด้านการสื่อความหมายและการให้ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ การส่งเสริมด้านการจัดการขยะ และการส่งเสริมด้านการใช้ทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น ซึ่งฉายภาพหนทางให้นักท่องเที่ยวเกิดพฤติกรรม การกระทำ สิ่งที่แสดงออก ความคิดหรือความรู้สึกเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อ การตระหนัก ดูแล รักษา และอนุรักษ์ในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสู่ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนต่อไป ตลอดจนองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ชุมชน หรือภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้หรือเชื่อมโยงกับบริบทอื่น ๆ ด้านการท่องเที่ยวตามบทบาท หน้าที่ หรือวัตถุประสงค์ของแห่งนั้น และเป็นพื้นฐานในการศึกษาวิจัยด้วยการต่อยอดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกกานต์ แก้วนุช. (2564). *การจัดการการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวภายใต้พลวัตโลก (Tourism management and community development in dynamic world: issues, trends and tools)*. กรุงเทพมหานคร: พรีเมียมด์ พับลิชชิ่ง.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). *คู่มือแนวทางการออกแบบและพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวที่ปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์*. กรุงเทพมหานคร: กองวางแผนลงทุนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ฝ่ายส่งเสริมการลงทุน อุตสาหกรรมท่องเที่ยว.
- จิรศักดิ์ จิยะจันทร์. (2563). กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวชาวจีนในย่านเยาวราช เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 7(1), 320-331.
- เจริญเนตร แสงดวงแข. (2564). การสื่อสารอัตลักษณ์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 29(2), 1-23.

- ชนิดตา โชติช่วง. (2565). การใช้แนวคิดคติชนสร้างสรรค์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนโดยรอบเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 17(1), 29-46.
- ชาคริต อ่องทุน และนรินทร์ สังข์รักษา. (2562). การปฏิบัติที่เป็นเลิศในการจัดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ: กรณีศึกษาชุมชนในภาคตะวันออกของไทย. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 13(2), 374-384.
- ธารีทิพย์ เหล่าวิโรจน์กุล และอัศวิน แสงพิกุล. (2566). การวิเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ: แนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของประเทศ. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 18(1), 129-143.
- ธีระ สนิทเชาภิรักษ์. (2564). การท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ : การรับรู้และทัศนคติของนักท่องเที่ยวที่เข้าพักในสถานประกอบการภาคีเครือข่ายขององค์การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (อพท.). *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 16(2), 74-84.
- นภวรรณ ฐานะกาญจน์ พงษ์เชียว และอุษารตี ภูมาลี. (2560). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อร่องรอยทางนิเวศของนักท่องเที่ยวในอุทยานแห่งชาติ. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 10(3), 585-599.
- นิคมศม อักษรประดิษฐ์ และธีรศักดิ์ อุ่นอารมย์เลิศ. (2560). กระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism) กรณีศึกษาพื้นที่เกาะหมากจังหวัดตราด. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 9(2), 205-216.
- ประไพพิมพ์ สุธีสินนนท์ และประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 29(2), 31-48.
- ภัทรภรณ์ พิศบัน และชริกา คันธา. (2563). การบริหารจัดการและดำเนินโครงการประกวดอุทยานแห่งชาติสีเขียว ด้านขยะมูลฝอยของอุทยานแห่งชาติภูเรือ จังหวัดเลย. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 15(2), 113-126.
- เมธธาวิณ พลโยธี, สุธาธิณี หนูเนียม และสุวิชาดา สกลวานิชเจริญ. (2565). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชนไทดำ บ้านนาป่าหนาด อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย. *วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*, 18(1), 1-25.
- ยุลดา ทรัพย์สมบูรณ์ และวริยา ภัทรภิญโญพงศ์. (2564). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอาหารอย่างสร้างสรรค์ กรณีศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ตำบลม่วงงาม อำเภอเสนาห์ จังหวัดสระบุรี. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 16(2), 125-140.
- วนิดา อ่อนละมัย. (2563). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อ ชุมชนบ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 2(1), 74-83.
- วนิดา อ่อนละมัย. (2565). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อ ชุมชนบ้านศรีฐาน จังหวัดขอนแก่น. *วารสารบริหารธุรกิจและสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง*, 5(2), 42-56.
- วรรณดี สุทธินรากร, ภัทรวรรณ จีรพัฒน์ธนธร และสิริพร ต้นจ้อ. (2562). ศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดตราด. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 24(2), 158-171.

- วิสาชา ภูจินดา และสิริสุตา หนูทิมทอง. (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการและการใช้พลังงานของผู้ประกอบการโฮมสเตย์: กรณีศึกษา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 31(1), 78-91.
- ศิวฤทธิ์ พงศกรรังศิลป์ และพิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2561). พฤติกรรมและความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลและชายหาด กรณีศึกษา เกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 11(2), 2801-2817.
- สุนิดา พิริยะภาดา และอุดมศักดิ์ ศิลปะชาวงค์. (2561). มูลค่าความเต็มใจจะจ่ายของนักท่องเที่ยวเพื่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ: กรณีศึกษาเกาะล้าน จังหวัดชลบุรี. *พัฒนาการเศรษฐกิจปริทรรศน์*, 12(2), 80-102.
- สุนิสา บุตรวิมัสณา, ชุตีวรรณ ปราณีธรรม และประเสริฐ สิทธิจิรพัฒน์. (2562). แนวทางการพัฒนามัคคุเทศก์: กรณีศึกษา อำเภอเกาะสมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน*, 1(1), 83-96.
- สุวจิ แดงอ่อน และเยาวภรณ์ เลิศกุลทนนท์. (2562). ความสามารถในการลดก๊าซเรือนกระจกจากโฮมสเตย์: กรณีศึกษาเปรียบเทียบชุมชนเกาะเกิดและชุมชนไทรน้อย จังหวัดอยุธยา. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 13(2), 330-356.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. (2565). ต้นแบบความสำเร็จ “บ้านถ้าเสือ” สัมผัสวิถีชุมชนท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ. *ผู้จัดการออนไลน์*. ค้นคืนจาก <https://mgronline.com/travel/detail/9650000085378>
- อรัญญา คูเบย์ และจุฑาธิปต์ จันทรเฑียร. (2561). แนวทางการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 7(11), 147-164.
- อัญชลี ศรีเกตุ. (2565). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนสู่วิถีที่ยั่งยืน. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(2), 270-279.
- อารยา สุนทรวิภาต, ลักขมณ บุญมา, ธีชนันท์ สังวาลย์, กนกวิชต์ กาสาวพานิชย์ และพัชรี ปรีเปรมโมทย์. (2565). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและแนวทางการยกระดับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน: เกาะหมาก จังหวัดตราด. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์*, 4(4), 297-312.
- อิสระพงษ์ พลธานี และอุมาพร บุญเพชรแก้ว. (2560). องค์ประกอบศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล เกาะหมาก จังหวัดตราด. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 12(24), 95-102.
- Fakfare, P., & Wattanacharoensil, W. (2023). Low-carbon tourism: determining domestic tourist perception from Thailand: TOURISM AGENDA 2030. *Tourism Review*, 78(2), 496-516.
- Giampiccoli, A., & Saayman, M. (2018). Community-based tourism development model and community participation. *African Journal of Hospitality, Tourism and Leisure*, 7(4), 1-27.

- Jirojkul, S., Pongsakornrungrasit, S., Pianroj, N., Chaiyakot, P., Buakhwan, N., Mia, M. S., & Techato, K. (2021). Responsibility and Mindset of Tourist and Community-Based Tourism Enterprise to Conserve the Environment and Energy. *TEM J*, 10, 1838-1848.
- Lee, T. H., & Jan, F. H. (2019). The low-carbon tourism experience: A multidimensional scale development. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 43(6), 890-918.
- Mills, J., Ingram, J., Dibari, C., Merante, P., Karaczun, Z., Molnar, A., & Ghaley, B. B. (2020). Barriers to and opportunities for the uptake of soil carbon management practices in European sustainable agricultural production. *Agroecology and Sustainable Food Systems*, 44(9), 1185-1211.
- Nastasi, B. K., & Schensul, S. L. (2005). Contributions of qualitative research to the validity of intervention research. *Journal of School Psychology*, 43(3), 177-195.
- Onwuegbuzie, A., & Leech, N. L. (2007). Sampling designs in qualitative research: Making the sampling process more public. *The Qualitative Report*, 12(2), 238-254.
- Shaharudin, M. S., Fernando, Y., Jabbour, C. J. C., Sroufe, R., & Jasmi, M. F. A. (2019). Past, present, and future low carbon supply chain management: A content review using social network analysis. *Journal of cleaner production*, 218, 629-643.
- Thongdejsri, M., & Nitivattananon, V. (2019). Assessing impacts of implementing low-carbon tourism program for sustainable tourism in a world heritage city. *Tourism Review*, 74(2), 216-234.